

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrto leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrto leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 21. avgusta 1872.

Obseg: Iz oznanila o delitvah premij, svetinj in pismenih pohval za kobile, žebičke in žebce na Kranjskem. — Opomin našim gospodarjem o ruskem lanu. — Tudi na hvalo ruskemu lanu. — Nekaj o konjerejskih zadevah. — Stoletna aloa. — Letošnja šolska poročila. (Dal.) — Na Triglavu. — Srbija. — Mnogovrstne novice. — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Iz oznanila

o delitvah premij, svetinj in pismenih pohval za kobile, žebičke in žebce na Kranjskem.

Po vodilih, ktera so bila naznanjena v 29. listu „Novic“ za vse dežele našega cesarstva, se bodo na Kranjskem premije delile v Postojni 14. dne prihodnjega meseca septembra, v Mokronogu 18. dne, v Ljubljani 21. dne in v Kranji 23. dne septembra, in sicer povsod ob 9. dopoldne. Dale se bodo pa premije tako-le:

Za kobile z žebetom v Postojni in v Mokronogu ena premija po 10, ena po 8, in štiri premije po 6 cekinov, v Ljubljani in v Kranji ravno tako, samo da premij po 6 cekinov se bode tukaj dalo po pet. Za žebice so premije povsod po 4 cekine, v Postojni in v Mokronogu se bodo dale štiri take premije, v Ljubljani in v Kranji pa 5.

Kar se tiče žebičkov, se bodo premije žebičkom delile samo v Kranji, in sicer lepim eno- in dveletnim žebičkom pincgavskega plemena, če gospodarji dokažejo s postavno pripustnico, da je žebiček od cesarskega ali pa licenciranega domačega žebca, in če prinesó od županstva spričevalo, katero je potrjeno od pristojne politične gosposke, da so žebička sami izredili. Kupljeni žebički se ne premirajo. Dala se bo pa ena premija po 8, ena za 7, dve po 6, štiri pa po 4 cekine.

Kar se tiče žebcev, se bodo premije delile tudi samo v Kranji, in sicer ena premija z 20 cekini, ena premija z 10 cekini za žebca Pincgavskega rodú, ki je lepo izrejen, zdrav in močen in na sebi ima lastnosti dobrega žebca plemenjaka sploh in posebno pa dobre lastnosti za tisto pleme (Pincgavsko pleme), katero se tam izreja. Lastniki takih žebcev, kateri za premijo prosijo, morajo predložiti komisiji zapisnik po predpisu narejen, iz katerega se razvidi število kobil, na ktere se je spuščal. Žebci, ki so bili komú od državne komisije dani ali ki so dobivali državno podporo, ne dobijo premije.

V vsem skupaj se bode tedaj razdelilo 295 cesarskih cekinov.

V vsakem gori imenovanem konkurznem kraju se dajejo od komisije tudi pripustnice (licence) za l. 1873. sposobnim privatnim žebcem plemenjakom. Kdor hoče tedaj licenco dobiti, naj žebca pripelje na ogled.

Opomin našim gospodarjem o ruskem lanu.

Lastne skušnje z ruskim lanom na Kranjskem so mnogo kmetovalcev pripeljale do tega, da ga bodo tudi za naprej sejali. Al opomniti jih moram, da letos pridelano seme od tega lanu se ne smé koj drugo, ampak še le četrto do sedmega leta sejati, sicer se sorta in našemu navadnemu lanovcu enak postane.

Dr. O.

Tudi na hvalo ruskemu lanu. *)

Iz Poljan nad Škofjo Loko.

Zdolej zapisani si šteje v dolžnost, družbi kmetijski Kranjski očitno izreči hvalo za ruski lan, kateri je pri nas tako izvrstno rasel, da je pri meni, na primer, bil ves okoli 45 palcev dolg, pa je še vrh tega tudi nekaj semena naredil, akoravno sem ga moral zavoljo prevelike dolgosti, ker je začel prezgodaj polegati, pred časom poruvati.

Janez Čadež.

Nekaj o konjerejskih zadevah.

Iz Vogelj pri Št. Jurji.

Drage „Novice“! Ko ste nam v 33. listu naznanile, da je odbor za povzdigo konjereje sklenil žebcev Pincgavskega plemena nakupiti, mislil sem, da je to prav nepotrebno, vsaj imamo pri nas v domači deželi dosti težkih in lepih žebcev. *) Lansko leto je tudi isti odbor v naši okolici na Brniku gospodarju odkupil žebca in ga dal drugemu gospodarju v Št. Jurij, in ravno tako se je tudi iz Hrastja pregnal na Brnik, akoravno sta bila ona dva gospodarja oba sposobna, da bi bila žebce spuščala. *) In ako bi ne bila zmožna ga spuščati, naj bi se jima podelila majhna pomoč in privilegija spuščanja. Kdor tacega žebca izredi, je tudi vsak toliko premožen, da ga lahko drži, in to še z veseljem. Čemu tedaj toliko stroškov? Tudi se cesarski žebci pri nas nič dobro in zdatno ne obnašajo; žebčarska vojaška komisija hoče prav vojaški red pri kmetih dognati; nobena reč jim ni všeč, dosti pripravna in v pravem redu. Al to ni čuda, kajti pri kmetu ni mogoče, da bi vedno kdo v hlevu stal in konja snažil in opravljal, in tako se taki žebci vsi razvadijo, ker so drugače opravljeni, kakor so navajeni. *) Naše želje so tedaj, da bi pri nas ostali le domači žebci in sicer vsak pri svojem gospodarju; kdor pa bi se ne mogel z njim ukvarjati, tacemu naj bi odbor za povzdigo konjereje blagovolil podeliti kakih

*) Tudi mi smo videli kmetijski družbi na ogled poslani lan Vašega pridelka, res prav velikán je! Vred.

50 gold. pomoči. Imamo že zdaj dovolj lepega zaroda, in še več bi ga bilo, ako bi se mladim žebcem več premij delilo.⁴⁾ Vrh tega se tuji žebci gospodarjem tudi predrago zasluženi zde, in tako se ga dober gospodar še ogiblje. Boljše bi bilo, da bi se že kar naravnost prodajali, in sicer po precej nižji ceni, kakor so se kupili. Tako bi prišli v dobre roke.⁵⁾ Upamo, da odbor za povzdigo konjereje naših misli in ponižne prošnje ne bode zavrzel.

Juri Bugar, posestnik.

Dostavek vredništva. 1) Želeti bi pač bilo, da bi tako bilo. Al obilne skušnje kažejo, da ni tako, sicer bi kmetje ne tožili, da je po 50, 100 in še več kobil v njih kraji, dobrega žebca pa ne. In ko bi res tako obilo lepih Pincgavcev imeli, kupil bi jih rad odbor za konjereje najprej domá, a ne bi jih šel dražje kupovat na tuje. 2) S takimi odkupljenimi žebci si odbor za povzdigo konjereje hoče le zatrditi to, da žebec za pleme ostane vsaj 8 let — na korist domači naši reji. Dokler gospodarju ni odkupljen, ga vsak dan sme prodati čez mejo. — 3) Če tudi nočemo tajiti, da nekteri vojaški žebčarji so res včasih nekoliko sitni in da pretirajo gleštanje žebcev, nam pa tudi Vi ne boste tajili, da večidel se pri naših kmetih še pogreša zdrav hlev, potrebna snažnost in marljiva skrb za živino. Primerite le nauke dr. Bleiweisove „Umne živinoreje“ z navadno našo živinorejo po kmetih, pa boste kot pošten gospodar gotovo rekli, da je treba veliko še izboljšati. — 4) Da se je začela izreja mladih žebcev podpirati, kaže Vam razpis letošnjih premij. — 5) O tem se popolnoma skladamo z Vašimi mislimi in prav lahko je mogoče, da pridemo še do tega, kakor dela družba kmetijska z Angleškimi prešiči in Miricodolskimi in Pincgavskimi junicami, ki to plemenno živino prodaja po očitni dražbi, v kateri vsako živino, ki jo na prodaj postavi, izkliče za polovico one cene, po kateri jo je sama kupila.

Natoroznanske stvari.

Stoletna aloa.*)

Stoletna aloa ali amerikkanska agava (Agave americana, amerikanische Agave ali 100jährlige Aloe), ktera spada v razred eno-kaličnic (Spitzkeimer) in v red sabljanic (Schwerteln), kakor naš zvonček (Schneeglöckchen), nemška perunika (Schwertlilie), pravi žefran (echter Safran) in pravi ananas (echte Ananas) poganja iz kratke, al zelo debele korenike šop debelih, mesnatih listov, ki so več čevljev dolgi in po svojem večidel rumenkastem robu bodičasto nazobčani. Iz srede tega velikega listnega šopa izraste ob času cvetja kvišku stoječa, 20 do 30 čevljev visoka betva, ki nosi velik, piramidast, ročnatemu svečniku podoben lat. Ta velikanski lat ima mnogokrat 3000 do 4000 dišečih cvetov. Vsak posamesen cvet pa je čez 2 palca dolg, ima rumenkasto zelen, šesterodelen cvetni obod in šest prav dolgih prašnikov z visečimi prašnicami. Iz podraslega pestiča se razvije glavičasti plod.

To rastlino, ki je v toplejši Ameriki domá, imajo po večjih vrtéh mnogokrat zavolj lepšega v zakurjenih rastlinjakih. V svoji domovini cvete vsako osmo leto, pri nas pa le redko kedaj; zato se jej

*) Po dopisu gosp. Vodéta cvetè ravno zdaj ta rastlina v Dolu. Ker se le redko primeri, da vidimo to rastlino v cvetji, jo bode morebiti šel marsikdo gledat. Naj zato kaj več povemo radovednim našim bralcem iz krasne knjige, s podobami razjasnjene, ki jo je nedavno na svetlo dala „Matica“ naša pod naslovom: Prirodopis rastlinstva s podobami, poslovenil prof. Tušek.

pravi „stoletna aloa“. Kedar ocvete, posuši se stara rastlina, korenika pa poganja spet nove kali. — V Ameriki delajo iz soka te rastline neko močno pijačo (pulque), iz listnih vlaken napravljajo tkanine (vrvi, mreže, nogovice), stržen jedó, iz trnja delajo klince in igle itd. Ni dolgo tega, kar jo sadé tudi v Italiji in Dalmaciji v žive plotove; zdivja tudi sèm ter tje in daje zavolj svoje čudne postave takemu kraju neko posebno podobo.

Šolske stvari.

Letošnja šolska poročila.

(Dalje o spisku pl. Gariboldi-a.)

Dalje naš „novi pedagog“ učiteljem svetuje, naj bi se iskreno poprijemali nemškega jezika („sich dem Studium der deutschen Sprache mit Eifer hinzugeben“). Kdo in kje je kdaj našim učiteljem branil, da ne bi se urili v nemščini? Vendar moral bi pl. Gar. dosledno tirjati od mladih učiteljev tudi to, da bi se izobraževali posebno v tem (slovenskem) jeziku, v katerem podučujejo in sploh ves čas svojega življenja občujejo med narodom; al o tem naš „Fachmann“ ne zine besedice v celem svojem dolgem spisku!

Komaj pa je naše učitelje na vso moč naganjal k učenju nemščine, kar brž šolskemu slovenskemu slovu šteje v pregreho to, da je „večidel prevod ali predelek iz nemških knjig“. Ali, gospod Gariboldi! ne vidite, da s tem podirate brž, kar ste malo pred zidali. Če nemščina tako bogate zaklade v svojem jeziku ima, zakaj revni slovenščini ne privoščite, da gré na pósodo iskat k bogati nemščini? Sicer pa se nikar ne šopirite z nemško učenostjo tako grozno, — kaj neki bi Nemec bil, ako ne bi zajemal svojih vednosti iz družih jezikov?! Še gledališča bi morali Nemci zapreti, ko bi jim Francoz ne dajal burkin družih iger!

Dalje pl. Gar. spodbuja učitelje, naj ne podučujejo samo mladine v šoli, temuč naj tudi v političnih zadevah budijo prosto ljudstvo, češ, da duhoven in učitelj morata biti „učitelja ljudstvu“ (Volkslehrer). Pravo! dobro! — gospod Gariboldi; to tudi je naša misel; hvala Vam za to! Ali ste pa pomislili, ko ste to izrekli, da zdajci se utegne učiteljem takim citirati kaka postava, ki prepoveduje učiteljem politikovati in za politiko propagando delati med ljudstvom? Ali Vam niso znane dogodbe, kako so nekteri c. k. okrajni glavarji preganjali duhovne in učitelje, ki so stali in delali za narodove politične pravice, mnogokrat z visocega prestola tudi narodu slovenskemu zagotovljene? Ali ste mar pozabili že to, kako so pri volitvah nekteri učitelji ljubljanski svoj „politisches Bewusstsein“ (po Vaših besedah) prodali za nemškutarske „politische Parteizwecke“? Prav dobro vemo, da je marsikteremu, ki je zoper svoj „politisches Bewusstsein“ šel volit, bilo skor tako pri srcu, kakor Kajnu, ko je Abelna ubil; al mislil je, da ne sme drugač. — Vi gosp. Gariboldi! na drobno naštevate, kaj naj počne učitelj na političnem polji: on naj „politične agitacije pobija“, „narode in vere sprijaznuje“, nevednost in praznoverstvo preganja, „fanatizmu nasprotuje, da se ljudstvo za strančarske namene napačno ne rabi“ itd. Prav tako gosp. Gariboldi! Al te Vaše besede potrebujejo komentara; splošne fraze se lahko obračajo tako in tako. Če ste to razumeli tako, kakor „Tagblatt“, ki je rekel, da so „mu prav iz srca vzete“, potem bi moral učitelj po Vašem kopitu nasprotovati vsemu, kar je svetinja naroda našega. Če narodni naši zastopniki zahtevajo pravice narodove v šoli, uradnijah in javnem živ-